

THE IMPACT OF THE ROME I REGULATION ON THE LEGAL PROTECTION OF EMPLOYEES WITHIN EMPLOYMENT RELATIONS

MARTIN BULLA

Faculty of Law, Trnava University in Trnava, Slovak Republic

Abstract in original language

Príspevok sa zaoberá novým Nariadením Rím I a jeho dopadom na ochranu zamestnanca v pracovnoprávných vzťahoch. Autor popisuje zmeny, ktoré prináša nariadenie a analyzuje text nariadenia z hľadiska dopadov na pracovnoprávne vzťahy. Osobitná pozornosť je venovaná problematike vecnej pôsobnosti nariadenia a otázke voľby práva pri tzv. single country zmluvách. Príspevok ďalej analyzuje právnu úpravu kogentných a imperatívnych noriem v kontexte pracovného práva a to z pohľadu nariadenia, ako aj slovenského Zákonníka práce.

Key words in original language

Nariadenie Rím I, ochrana zamestnanca, cudzí prvok v pracovnoprávných vzťahoch, voľba práva, kogentné a imperatívne normy v pracovnom práve

Abstract

This paper concerns with a new Rome I Regulation and its impact on employee protection in employment relations. The author describes the changes brought about by the Regulation and analyzes the text in terms of impact on labor relations. Particular attention is paid to the issue of the scope of the Regulation and to the choice of law in so called single country agreements. The paper further analyzes legal regulation of mandatory provisions and overriding mandatory provisions in the context of labor law from view of the Rome I Regulation and the Slovak Labour Code.

Key words

Rome I Regulation, employee protection, foreign element in employment relations, choice of law, mandatory provisions and overriding mandatory provisions in labor law

Nariadenie Rím I ako pokračovateľ Rímskeho dohovoru

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (Rím I) (ďalej aj len ako „Nariadenie“ v príslušnom gramatickom tvare) v rozsahu predmetu svojej úpravy s účinnosťou od 17. decembra 2009 v členských krajinách Európskej

únie¹ nahrádza medzinárodný Dohovor o práve rozhodnom pre zmluvné záväzky z 19. júna 1980², označovaný podľa miesta prijatia ako Rímsky dohovor (ďalej aj len ako „Dohovor“ v príslušnom gramatickom tvare).

Nariadenie do značnej miery preberá právnu úpravu obsiahnutú v Dohovore, avšak zohľadniac mnohoročné skúsenosti z aplikačnej praxe Dohovoru, došlo k istým formulačným, ale aj obsahovým zmenám. Podstatným aspektom, rozlišujúcim Nariadenie od Dohovoru, je právna povaha týchto dokumentov ako prameňov práva. Kým Dohovor má charakter multilaterálnej medzinárodnej zmluvy, Nariadenie je prameňom práva Európskej únie (ďalej aj len ako „EÚ“), z čoho vyplývajú praktické dôsledky najmä pokiaľ ide o právnu silu, interpretáciu a možnosť priamej aplikácie. V súvislosti s kreovaním Nariadenia ako právneho nástroja EÚ, došlo aj k ďalším úpravám znenia v porovnaní s Dohovorom, ktoré vyplývajú z potreby zosúladenia Nariadenia s ostatnými právnymi inštrumentmi EÚ v oblasti európskeho medzinárodného práva súkromného, upravujúcimi kolízne normy (Nariadenie Rím II pre mimozmluvné záväzkové vzťahy a Rím III pre oblasť rozvodového práva), ako aj procesné normy, čiže právomoc súdov a uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí (Nariadenie Brusel I – pre obchodné a občianske veci a Nariadenie Brusel II.bis pre oblasť rodinného práva).

Rozsah pôsobnosti Nariadenia Rím I

Z hľadiska temporálnej pôsobnosti sa Nariadenie vzťahuje na zmluvy uzatvorené odo dňa 17. decembra 2009.³ Vo vzťahu k zmluvám uzavretým od 1. augusta 2006 do 16. decembra 2009 sa bude naďalej aplikovať Dohovor a napokon pre zmluvy uzavreté pred 1. augustom 2006 bude rozhodujúcim prameňom zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov.

Nariadenie sa bude uplatňovať voči členským krajinám Európskej únie, s výnimkou Dánska, pre ktoré bude naďalej platiť Dohovor. Dohovor zostáva naďalej v platnosti tiež pre zmluvné štáty, ktoré nie sú zároveň členskými krajinami Európskej únie. Pokiaľ ide o ostatné krajiny, uplatní sa príslušná medzinárodná zmluva, a pokiaľ takáto neexistuje, zákon č.

¹ Nariadenie sa neuplatňuje v Dánskom kráľovstve.

² Slovenská republika k Rímskemu dohovoru pristúpila s účinnosťou od 1.8.2006, viď Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí SR č. 474/2006 Z.z; pre Českú republiku nadobudol Rímsky dohovor účinnosť dňa 1.7.2006 a v Zbierke medzinárodných zmlúv bol publikovaný číslom 64/2006 Sb.m.s.

³ Pôvodne bol článok 28 Nariadenia formulovaný tak, že sa má vzťahovať na zmluvy uzatvorené po 17.12.2009. Európska komisia však vydala opravu Nariadenia, v ktorej preformulovala znenie tohto článku tým spôsobom, že sa vzťahuje na zmluvy uzavreté odo dňa 17.12. 2009 (Úradný vestník Európskej únie L 309/87 zo dňa 24.11. 2009).

97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov.

Pokiaľ ide o vecnú pôsobnosť, predpisy medzinárodného práva súkromného, medzi ktoré patrí aj Nariadenie, sa aplikujú na právne vzťahy, v ktorých je prítomný tzv. cudzí, resp. medzinárodný prvok,⁴ označovaný aj ako zahraničný prvok⁵. Nariadenie je v tomto zmysle formulované spôsobom, ktorý môže spôsobovať nejasnosti. V zmysle článku 1, odsek 1 Nariadenia sa toto vzťahuje na „situácie, v ktorých dochádza k stretu rôznych právnych poriadkov pri zmluvných záväzkoch v občianskych a obchodných veciach.“ Niektorí autori⁶ z tohto znenia vyvodzujú, že ide o širšie vymedzenie rozsahu pôsobnosti ako „len“ na právne vzťahy s cudzím prvkom.

Kľúčovou otázkou teda je, aký je skutočný vecný rozsah Nariadenia? Ako už bolo uvedené, slovenská jazyková verzia vymedzuje v článku 1 ods. 1 Nariadenia jeho vecnú pôsobnosť tak, že sa vzťahuje na „situácie, v ktorých dochádza k stretu rôznych právnych poriadkov...“ Anglické znenie je pritom nasledovné: „This regulation shall apply, in situations involving a conflict of laws, to contractual obligations in civil and commercial matters.“ Česká verzia znie takto: „Toto nařízení se vztahuje na smluvní závazkové vztahy podle občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů.“ Nemecká mutácia: „Diese Verordnung gilt für vertragliche Schuldverhältnisse in Zivil- und Handelssachen, die eine Verbindung zum Recht verschiedener Staaten aufweisen.“ Napokon francúzske znenie je nasledovné: „Le présent règlement s'applique, dans des situations comportant un conflit de lois, aux obligations contractuelles relevant de la matière civile et commerciale.“ Žiadna z uvádzaných jazykových verzií teda nehovorí nič o cudzom, či medzinárodnom prvku, ale všetky zhodne používajú termín stret, kolízia, či konflikt rôznych právnych poriadkov, resp. vzťah k rôznym právnym poriadkom.

Pre zistenie, či v Nariadení dochádza k terminologickému posunu oproti Dohovoru, porovnajme formulácie oboch dokumentov. Článok 1 odsek 1 Dohovoru stanovuje, že sa vzťahuje na „... zmluvné záväzky vo veciach s medzinárodným prvkom.“ Porovnanie slovenského znenia Nariadenia a Dohovoru teda skutočne zvädza k záveru, že došlo k posunu vo vymedzení vecnej pôsobnosti v smere jeho rozšírenia, pohľad na iné jazykové verzie však už taký jednoznačný záver nepodporuje. Anglické

⁴ Porovnaj napr.: Poredoš, F. – Ďuriš, M. – Lysina, P. Základy medzinárodného práva súkromného. 1. vydanie. Bratislava : VO PrF UK, 2005, str. 12.; Bělohlávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 83 a nasl.

⁵ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé. 7. opravené a doplněné vydání. Brno – Plzeň : Doplněk a Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str. 17 a nasl.

⁶ Júdová, E. Nové Nariadenie ES o práve rozhodnom pre zmluvné záväzky – Rím I. In.: Justičná revue – roč. 60, 2008, č. 12, s. 1725 – 1742.

znenie stanovuje: „The rules of this Convention shall apply to contractual obligations in any situation involving a choice between the laws of different countries.“ V zmysle českého znenia sa Dohovor vzťahuje na „... závazky ze smluv, které mají vztah k právu různých zemí.“ Nemecká jazyková mutácia znie takto: „Die Vorschriften dieses Übereinkommens sind auf vertragliche Schuldverhältnisse bei Sachverhalten, die eine Verbindung zum Recht verschiedener Staaten aufweisen, anzuwenden.“ A nakoniec francúzske znenie: „Les dispositions de la présente convention sont applicables, dans les situations comportant un conflit de lois, aux obligations contractuelles.“

Z uvedeného porovnania rôznych jazykových verzií Nariadenia a Dohovoru je zrejmé, že napríklad v nemeckom, či francúzskom znení došlo len k minimálnym zmenám vo formuláciách týkajúcich sa vymedzenia vecnej pôsobnosti. Ani Zelená kniha⁷ neuvádza zámer, či potrebu rozšírenia vecnej pôsobnosti. Zmeny v anglickej, ako aj iných jazykových mutáciách sa v tomto svetle javia viac menej ako majúce za cieľ uvedenie do súladu s významom práve nemeckej, či francúzskej verzie.⁸

Pokiaľ teda ide o vecný rozsah pôsobnosti Nariadenia, úmyslom európskeho zákonodarcu nebolo rozširovanie jeho aplikovateľnosti na širší okruh právnych vzťahov. Rôzne variácie formulácií článku 1 ods. 1 sú skôr dôsledkom dvoch čiastočne antagonických tendencií: (i) rôzneho obsahového aj terminologického vymedzenia predmetu medzinárodného práva súkromného v jednotlivých krajinách a (ii) snahy o zosúladenie jednotlivých jazykových verzií Nariadenia, resp. Dohovoru. Práve snahy o mechanický preklad napr. anglického znenia do iných jazykov bez rešpektovania zaužívanej terminológie národných teórií medzinárodného práva súkromného potom môžu spôsobovať v aplikačnej praxi interpretačné ťažkosti.

Vymedzenie rozsahu pôsobnosti Nariadenia formuláciou, že sa vzťahuje na právne vzťahy, pri ktorých dochádza ku stretu, konfliktu, či kolízií rôznych právnych poriadkov, čo je znenie, na ktorom sa zhoduje väčšia jazykových mutácií Nariadenia, možno považovať za konformné s definíciou cudzieho (medzinárodného) prvku v zmysle slovenskej teórie medzinárodného práva súkromného. Stret, či kolízia rôznych právnych poriadkov totiž prichádza do úvahy vtedy, ak v danom právnom vzťahu pôsobí určitý cudzí prvok. Anglické znenie používa termín „conflict of laws“, čo je označenie, v anglickom jazykovom prostredí používané na všeobecné označenie medzinárodného práva súkromného, resp. právnych vzťahov s cudzím

⁷ Zelená kniha o konverzii Rímskeho dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky z roku 1980 na komunitárny nástroj a o jeho modernizácii. KOM(2002) 654.

⁸ Porovnaj: Bělohávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 162.

prvkom.⁹ Problematickou je však skutočnosť, že jednotlivé členské štáty EÚ, resp. zmluvné strany Dohovoru, vymedzujú cudzí prvok vo svojich národných úpravách medzinárodného práva súkromného rôzne široko. Predovšetkým právne prostredie a tradície vo Veľkej Británii sú dosť vzdialené kontinentálnej Európe. Chápanie cudzieho prvku v intenciách vecnej pôsobnosti Nariadenia by však malo byť jednotné. Nariadenie v tomto smere nijakú pomoc neponúka, keďže rozsah svojej pôsobnosti vymedzuje pomerne vágne, bez podrobnejšej definície.¹⁰

Tradičná teória medzinárodného práva súkromného vychádza z tzv. trojprvkovej koncepcie, v zmysle ktorej medzinárodný prvok môže spočívať v predmete právneho vzťahu, v jeho subjekte, resp. v právnej skutočnosti rozhodnej pre vznik, zmenu alebo skončenie právneho vzťahu.¹¹ Modernejšie prístupy však zohľadňujú širšie dimenzie spoločenských vzťahov a chápanie medzinárodného prvku rozširujú o nové skutočnosti. Medzinárodný prvok tak možno nájsť tiež v tzv. akcesorických právnych vzťahoch, čiže právnych vzťahoch vedľajších, závislých na inom, tzv. hlavnom právnom vzťahu, pokiaľ sa tento hlavný vzťah spravuje cudzím právom.¹² Pri skúmaní medzinárodného prvku sa zohľadňuje tiež jeho intenzita. Mnohí autori zdôrazňujú, že právny vzťah možno považovať za obsahujúci medzinárodný prvok len v takom prípade, ak je tento medzinárodný prvok dostatočne významný¹³. Medzinárodný prvok totiž môže byť v konkrétnom právnom vzťahu veľmi slabý, dokonca aj skrytý, a to až do takej miery, že nemusí byť známy ani samotným účastníkom. Naopak, môže sa stať aj to, že účastníci sa snažia medzinárodný prvok v právnom vzťahu vyvolať umelo, subjektívne, napr. s cieľom dosiahnuť možnosť realizácie voľby práva. Preto niektorí autori, napr. prof. Bělohlávek, zdôrazňujú, že medzinárodný prvok musí mať objektívny charakter: „Mezinárodní prvek a jeho existence (popříp. neexistence) je tak určitou objektivní kategorií, kterou je do značné míry nutno posuzovat nezávisle na subjektivní vůli stran při uzavírání určitého právního vztahu.“¹⁴ Samotný prof. Bělohlávek je pritom zástancem širšieho vymedzenia

⁹ Ibidem, str. 162.

¹⁰ Porovnaj: Bělohlávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 85 – 86.

¹¹ Porovnaj: Poredoš, F. – Ďuriš, M. – Lysina, P. Základy medzinárodného práva súkromného. 1. vydanie. Bratislava : VO PrF UK, 2005, str. 12; Júdová, E. Nové Nariadenie ES o práve rozhodnom pre zmluvné záväzky – Rím I. In.: Justičná revue – roč. 60, 2008, č. 12.

¹² Porovnaj: Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé. 7. opravené a doplnené vydání. Brno – Plzeň : Doplněk a Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str.18; Bělohlávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 88.

¹³ Ibidem

¹⁴ Bělohlávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str.91.

medzinárodného prvku, s cieľom zabezpečiť dosiahnutie cieľov Nariadenia. Opakovane zdôrazňuje nevyhnutnosť posudzovania medzinárodného prvku ako objektívnej skutočnosti, ktorá nie je závislá od vôle zmluvných strán a ktorá musí vykazovať objektívny a kvalifikovaný vzťah k niektorému významnému aspektu daného právneho vzťahu, pričom ale nesmie ísť o prvok, ktorého existenciu je možné vylúčiť na základe vôle zmluvných strán.¹⁵

Voľba práva pri čisto vnútroštátnych právnych vzťahoch

Viacerí autori tvrdenie o rozšírení pôsobnosti Nariadenia opierajú o znenie článku 3 ods. 3, príp. ods. 4 Nariadenia,¹⁶ argumentujúc, že toto ustanovenie umožňuje realizáciu voľby práva aj v prípade čisto vnútroštátnych právnych vzťahov, s absenciou cudzieho prvku. Toto ustanovenie je však systematicky začlenené do 2. kapitoly Nariadenia a ide o normatívne ustanovenie upravujúce samotný proces určovania rozhodného práva, konkrétne v prípade tohto ustanovenia na základe voľby rozhodného práva zmluvnými stranami záväzkového právneho vzťahu. Nejde teda o ustanovenie určujúce rozsah pôsobnosti Nariadenia. Podmienkou aplikácie článku 3, ako aj nasledujúcich ustanovení Nariadenia by mala byť skutočnosť, že daný obligačnoprávny vzťah možno subsumovať pod vecnú pôsobnosť Nariadenia, ktorá je vymedzená v 1. kapitole – v článkoch 1 a 2. Inými slovami, voľbu práva, zakotvenú v článku 3 Nariadenia, ako aj ostatné Nariadením upravené spôsoby určovania rozhodného práva pre konkrétny zmluvný záväzok, možno v zásade uplatniť len vo vzťahu k záväzkovo právnym pomerom obsahujúcim väzbu k právu rôznych krajín. Literatúra však chápe ustanovenie článku 3 ods. 3 Nariadenia ako prelomenie zákazu subjektívnej internacionalizácie právneho vzťahu a princípu uplatňovania objektívnych kolíznych kritérií a de facto ide teda aj o prelomenie vecnej pôsobnosti Nariadenia vymedzenej v článku 1.¹⁷ Dôvodom takejto úpravy je zrejme predovšetkým snaha o vyváženie potrieb rôznych členských krajín vo vzťahu k aplikácii Nariadenia, pretože niektoré členské štáty, napr. Veľká Británia alebo Bulharsko, umožňujú vo svojich vnútroštátnych úpravách voľbu práva pre niektoré právne vzťahy čisto vnútroštátneho charakteru a preto by vzhľadom na národné právne tradície

¹⁵ Bělohlávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentáf. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 166.

¹⁶ Júdová, E. Nové Nariadenie ES o práve rozhodnom pre zmluvné záväzky – Řím I. In.: Justičná revue – roč. 60, 2008, č. 12, s. 1725 – 1742; Barancová, H. Římsky dohovor a nové európske kolízne právo. In.: Barancová, H. et al. Pracovné právo v európskej perspektíve. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, str. 188; Bělohlávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentáf. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 158, 624, 625; Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2008, str. 260; Štefko, M. Vysílání zaměstnanců do zahraničí. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 77.

¹⁷ Bělohlávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentáf. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 624 – 625.

nebolo pre tieto krajiny akceptovateľné, keby Nariadenie takúto voľbu práva zakazovalo. Článok 3 ods. 3 preto možno hodnotiť ako kompromis dosiahnutý členskými krajinami a hoci sa niektorým môže zdať ako nešťastný, v rámci legislatívneho procesu v 27 člennej Európskej únii určite nejde o prvý, ani posledný podobný prípad.¹⁸

Niektorí autori však zastávajú názor, že článok 3 ods. 3 nie je možné aplikovať na čisto vnútroštátne právne vzťahy, ale iba na právne vzťahy s tzv. relatívnym medzinárodným prvkom, čiže tzv. zahraničné vnútroštátne vzťahy, ktoré majú vzťah len k jednému cudziemu štátu, takže súdu tohto štátu by sa javili ako čisto vnútroštátne, na rozdiel od právnych vzťahov s absolútnym medzinárodným prvkom, majúcich vzťah min. ku dvom a viacerým štátom, takže by sa javili ako vzťahy s medzinárodným prvkom súdu akejkolvek krajiny.¹⁹

V každom prípade voľba práva v zmysle článku 3 ods. 3 nie je typickou, tzv. kolíznou voľbou práva. Zmluvné strany právneho vzťahu majúceho vzťah výlučne k jednej krajine (tzv. single country contracts)²⁰ totiž môžu realizovať voľbu práva výlučne v medziach dispozitívnych ustanovení práva, ktoré by bolo rozhodné v prípade absencie voľby, nakoľko realizovaná voľba práva v týchto prípadoch nemá vplyv na uplatnenie kogentných ustanovení. Ide o tzv. materiálnu voľbu práva,²¹ o ktorej Kučera tvrdí, že nejde o skutočnú voľbu práva, nakoľko na základe princípu zmluvnej autonómie, uplatňovanom v rámci súkromnoprávných obligačných vzťahov, majú vždy zmluvné strany možnosť upraviť svoj zmluvný vzťah v rámci mantinelov kreovaných kogentnými normami odlišne od zákonnej úpravy.²² Je pritom celkom irelevantné, či účastníci právneho vzťahu využijú zmluvnú voľnosť tak, že v rámci svojej kreativity upravia svoj právny vzťah celkom originálne v súlade so svojimi potrebami alebo či opíšu právnu úpravu inej krajiny priamo do zmluvy, resp. či jednoducho odkážu na použitie iného právneho poriadku.

Článok 3 ods. 3 však nie je novinkou, ktorú by prinášalo Nariadenie. Obdobné ustanovenie obsahuje aj Dohovor, rovnako v článku 3 ods. 3 avšak s tým rozdielom, že legislatívna skratka v Dohovore označovala „právne predpisy, od ktorých sa nemožno odchýliť dohodou strán“ za imperatívne

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé. 7. opravené a doplnené vydání. Brno – Plzeň : Doplněk a Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str. 19.

²⁰ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2008, str. 259.

²¹ Ibidem

²² Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé. 7. opravené a doplnené vydání. Brno – Plzeň : Doplněk a Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str. 132 – 133.

normy, kým v zmysle Nariadenia ide o kogentné normy.²³ Vzhľadom k tomu, že kogentné normy sú rozsahom omnoho širším pojmom ako imperatívne normy, možno túto zmenu označiť za pozitívny krok v smere ochrany zamestnancov.

Hoci v rozbere medzinárodného prvku by bolo možné, a zrejme aj žiaduce pokračovať, pre účely tohto príspevku je postačujúce, že na základe uvedeného exkurzu do medzinárodného práva súkromného sme dospeli k záveru, že Nariadenie nepredstavuje v porovnaní s Dohovorom zásadný posun vo vzťahu k vymedzeniu vecnej pôsobnosti a že podmienkou aplikácie ako Dohovoru, tak aj Nariadenia, je existencia objektívnej a kvalifikovanej väzby k právnym poriadkom rôznych krajín.²⁴ Ustanovenie článku 3 ods. 3 Nariadenia však predstavuje výnimku, ktorá umožňuje účastníkom právneho vzťahu realizovať voľbu práva rozhodného pre ich zmluvu aj v tom prípade, že daný právny vzťah nevykazuje kvalifikovanú väzbu ku viacerým krajinám. Táto výnimka sa však týka výlučne voľby práva a v žiadnom prípade nie je možné určovať rozhodné právo pri čisto vnútroštátnych právnych vzťahoch inými mechanizmami upravenými v Nariadení.

Vecný rozsah Nariadenia Rím I v rámci pracovnoprávných vzťahov

Nariadenie sa vzťahuje na pracovnoprávne vzťahy v užšom zmysle.²⁵ Samotný normatívny text Nariadenia používa termín „individuálne pracovné zmluvy“. Celkom zjavne sa touto formuláciou sleduje najmä rozlíšenie individuálnych pracovných zmlúv od kolektívnych zmlúv. Rovnako vzhľadom na fakt, že pôsobnosť Nariadenia je obmedzená na súkromnoprávne zmluvné vzťahy, môžeme skonštatovať, že z hľadiska pracovnoprávných vzťahov ho bude možné aplikovať na súkromnoprávnu časť pracovného práva, čiže na individuálne pracovné právo. Z pôsobnosti Nariadenia sú teda vylúčené kolektívne zmluvy. Pokiaľ ide o pojem „individuálne pracovné zmluvy“, pod tento termín je možné subsumovať jednak pracovnú zmluvu, ale tiež na dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru.²⁶ Rovnako sa Nariadenie bude vzťahovať aj na neplatné pracovné zmluvy a faktické pracovné pomery.

²³ Porovnaj: *Ibidem*.

²⁴ Porovnaj: Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 82, 83, 86, 161 ...; Pauknerová, M. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2008, str. 256.

²⁵ Porovnaj: Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 1219; Štangová, V. et Zachariáš, J. *Nad pracovněprávními vztahy*, Praha: Orac, 1997.

²⁶ Porovnaj: Barancová, H. *Rímsky dohovor a nové európske kolízne právo*. In.: Barancová, H. et al. *Pracovné právo v európskej perspektíve*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, str. 186; Bělohávek, A.J. *Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář*. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 1220.

Dôležitou poznámkou, ktorú je v tejto súvislosti nevyhnutné uviesť, je skutočnosť, že Nariadenie, ako aj ostatné pramene európskeho práva, používajú termín „pracovník“, kým slovenské pracovné právo operuje s pojmom „zamestnanec“. Toto terminologické rozlíšenie je potrebné mať na pamäti, nakoľko oba pojmy majú rozličný obsah. Právo EÚ, resp. judikatúra Súdneho dvora EÚ, vychádza zo širšieho vymedzenia pojmu „pracovník“ v porovnaní s obsahom pojmu „zamestnanec“ v slovenskom práve. Vzhľadom na povahu Nariadenia ako prameňa práva EÚ bude potrebné pri jeho interpretácii a aplikácii vychádzať z definície pracovníka v súlade s európskym právom a nie podľa vnútroštátnych definícií jednotlivých členských štátov.²⁷

Podľa prof. Bělohávk²⁸ do vecného rozsahu Nariadenia spadajú tiež pracovnoprávne vzťahy zamestnancov vo verejnom sektore a to napriek tomu, že tieto právne vzťahy sú v mnohých prípadoch zakladané voľbou, či menovaním a nie zmluvou. Tento názor odôvodňuje tým, že „... není rozhodné, zda je daný akt (právní skutečnost) jako smlouva označován. Důležité je, že jsou splněny odpovídající kvalifikační předpoklady, kterými je především dobrovolný projev vůle nabyt práva a být zavázán v rámci určitého právního vztahu.“²⁹ Aj samotný prof. Bělohávek však uznáva, že tieto vzťahy budú obzvlášť výrazne zasiahnuté obmedzeniami, najmä pokiaľ ide o použitie imperatívnych noriem v zmysle článku 9 Nariadenia.

Na Slovensku sa situácia javí menej zložitou vzhľadom k tomu, že výlučným spôsobom založenia pracovného pomeru je uzatvorenie pracovnej zmluvy, pričom voľba alebo menovanie môžu v rámci právnych vzťahov spravujúcich sa Zákonníkom práce pôsobiť len ako predpoklad, resp. podmienka následného uzatvorenia pracovnej zmluvy.³⁰ Obdobne zákon o verejnej službe³¹ predpokladá uzatvorenie pracovnej zmluvy. Nový zákon o štátnej službe³² síce prináša posun v tom, že štátnozamestnanecký pomer sa zakladá prevažne služobnou zmluvou, stále však umožňuje založenie štátnozamestnaneckého pomeru aj formou zvolenia, vymenovania, resp. poverenia výkonom funkcie.³³ Na druhej strane osobitné predpisy vzťahujúce sa na príslušníkov ozbrojených síl a zborov a na príslušníkov

²⁷ Barancová, H. Rímsky dohovor a nové európske kolízne právo. In.: Barancová, H. et al. Pracovné právo v európskej perspektíve. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, str. 186.

²⁸ Bělohávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 1338 – 1341.

²⁹ Ididem, str. 1339.

³⁰ Porovnaj § 42 zákona č. 311/2001 Z.z. Zákonník práce v znení neskorších predpisov.

³¹ Zákon č. 313/2001 Z.z. o verejnej službe v znení neskorších predpisov.

³² Zákon č. 400/2009 o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

³³ Porovnaj § 25 zákona č. 400/2009 o štátnej službe a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Hasičského a záchranného zboru sú postavené na princípe vzniku služobného, resp. štátnozamestnaneckého pomeru formou vymenovania, resp. rozhodnutia o prijatí do štátnej služby.³⁴ Na účely aplikácie Nariadenia je potrebné rozlišovať právne vzťahy spravujúce sa zákonom o štátnej službe a zákonom a verejnej službe, pri ktorých je možné uvažovať o uplatnení Nariadenia, hoci so spomenutými obmedzeniami a naopak, právne vzťahy upravené osobitnými predpismi týkajúcimi sa príslušníkov ozbrojených síl a zborov a príslušníkov Hasičského a záchranného zboru, kde bude použitie Nariadenia zrejme vylúčené výhradou verejného poriadku.

Medzi zamestnancov verejného sektora, na ktorých sa bude aplikovať Nariadenie, nie je možné zahrnúť personál diplomatických a konzulárnych misií, medzinárodných organizácií a iných subjektov medzinárodného práva verejného. Je tomu tak preto, že pracovnoprávne vzťahy uvedeného okruhu osôb sú regulované predpismi medzinárodného práva verejného.³⁵

Voľba práva

V súlade s koncepciou Dohovoru, aj Nariadenie je kreované na princípe autonómie zmluvných strán a uprednostňuje určenie rozhodného práva pre konkrétny záväzkovoprávny vzťah na základe dohody zmluvných strán, ktorým sa poskytuje široký priestor na voľbu akéhokoľvek právneho poriadku. V prípade individuálnych pracovných zmlúv európsky zákonodarca neobmedzuje autonómiu zmluvných strán stanovením užšieho okruhu právnych poriadkov, v rámci ktorých je možná realizácia voľby práva, ako je tomu v prípade zmlúv o preprave (tzv. obmedzená voľba práva)³⁶. Zmluvné strany si teda môžu zvoliť akýkoľvek právny poriadok (tzv. neobmedzená voľba práva)³⁷. V zmysle článku 2 Nariadenia je dokonca irelevantné, či zmluvné strany zvolia právny poriadok členského štátu alebo nečlenského štátu, nakoľko Nariadenie je postavené na princípe všeobecného uplatnenia.

Okrem výslovnej voľby práva Nariadenie pripúšťa tiež možnosť, aby zmluvné strany uskutočnili voľbu konkludentnou formou, avšak za

³⁴ Porovnaj § 16 zákona č. 73/1998 Z.z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov; §28 zákona č. 346/2005 Z.z. o štátnej službe profesionálnych vojakov ozbrojených síl Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a § 21 zákona č. 315/2001 Z.z. o Hasičskom a záchrannom zbere v znení neskorších predpisov.

³⁵ Napr. Viedenský dohovor o diplomatických stykoch, Viedenský dohovor o konzulárnych stykoch, Dohovor o zvláštnych misiách.

³⁶ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé. 7. opravené a doplnené vydání. Brno – Plzeň : Doplněk a Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str. 133 – 134.

³⁷ Ibidem, str. 133.

podmienky, že je takáto voľba jasne preukázaná ustanoveniami zmluvy alebo okolnosťami prípadu. Takéto skúmanie vôle strán sa obmedzuje výlučne na vôľu skutočnú a konkrétnu. Nariadenie totiž neumožňuje tzv. hypotetickú voľbu práva, teda postup súdu, ktorý by nahrádzal skutočnú vôľu strán úvahou, aké právo by zmluvné strany zvolili v prípade, že by voľbu realizovali.³⁸ Preto v prípade, že skutočnú a reálnu vôľu strán nebude možné preukázať, rozhodné právo a určí na základe objektívnych kritérií, stanovených v článku 8 Nariadenia.³⁹

Zmluvné strany majú naďalej možnosť zvoliť rozhodné právo pre zmluvu ako celok alebo len vo vzťahu k určitej časti zmluvy. Nariadenie teda umožňuje tzv. štiepenie obligačného štatútu, kedy sa jedna zmluva môže spravovať súčasne viacerými právnymi poriadkami.

Zvolené rozhodné právo je možné v priebehu trvania zmluvného vzťahu kedykoľvek zmeniť dohodou zmluvných strán. Takáto dohoda musí spĺňať vyššie uvedené podmienky primárnej voľby rozhodného práva. Nariadenie ďalej stanovuje, že akákoľvek zmena, či doplnenie zvoleného rozhodného práva po uzatvorení zmluvy nemá vplyv na formálnu platnosť tejto zmluvy v zmysle článku 11 Nariadenia a rovnako nemá nepriaznivý vplyv na práva tretích osôb.

Obmedzenie zmluvnej autonómie strán pri voľbe práva

Hoci, ako už bolo uvedené, Nariadenie je postavené na princípe priority voľby práva pred inými spôsobmi určovania *lex causae*, zároveň obsahuje aj sériu ustanovení, obmedzujúcich slobodu zmluvných strán pri realizácii voľby práva. Tieto obmedzenia sú dôsledkom snahy o ochranu slabšej strany v právnom vzťahu a tiež ochranu verejného poriadku. Z tohto dôvodu v Nariadení nájdeme osobitnú úpravu pre určité skupiny právnych vzťahov, ako sú spotrebiteľské zmluvy, zmluvy o preprave, poisťné zmluvy a individuálne pracovné zmluvy.

Single country contracts⁴⁰

Prvé obmedzenie zmluvnej autonómie je obsiahnuté v článku 3 ods. 3 Nariadenia, o ktorom sme sa už zmieňovali. Toto ustanovenie v podstate prelamuje princíp zákazu subjektívnej internacionalizácie právneho vzťahu,

³⁸ Bělohávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 622.

³⁹ Porovnaj: Barancová, H. Rímsky dohovor a nové európske kolízne právo. In.: Barancová, H. et al. Pracovné právo v európskej perspektíve. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, str. 189.

⁴⁰ Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2008, str. 259.

na ktorom Nariadenie spočíva.⁴¹ Účastníkom právneho vzťahu, ktorého všetky prvky sú dislokované v jednej krajine umožňuje, aby si zvolili za rozhodné právo pre svoj zmluvný záväzok právny poriadok inej krajiny. Inými slovami, pripúšťa sa voľba práva pri právnych vzťahoch, majúcich čisto vnútroštátny charakter.⁴² Obmedzenie spočíva v tom, že takáto voľba práva sa nedotýka účinku kogentných noriem práva krajiny, ku ktorej sa viažu všetky prvky daného právneho vzťahu. Voľbu práva je v tomto prípade teda možné realizovať len v rámci dispozitívnych noriem právneho poriadku krajiny, v ktorej sa nachádzajú všetky prvky daného právneho vzťahu.

Klauzula vnútorného trhu

Obdobným spôsobom je formulované aj ustanovenie článku 3 ods. 4 Nariadenia, označované aj ako klauzula vnútorného trhu.⁴³ Táto klauzula konštruje novú kategóriu tzv. čisto vnútro úniových právnych vzťahov, t.j. právnych vzťahov, ktorých všetky prvky sa nachádzajú v jednom alebo viacerých členských štátoch EÚ. Účastníkom takýchto právnych vzťahov sa umožňuje voľba práva, táto však nemá dopad na aplikáciu kogentných noriem práva EÚ, ktoré sú prípadne transponované do právneho poriadku členského štátu.

Voľba práva a princíp výhodnosti pre zamestnanca

Ďalšie obmedzenie slobodnej voľby práva nájdeme v článku 8 ods. 1 Nariadenia, obsahujúcom osobitnú právnu úpravu pre tzv. individuálne pracovné zmluvy. Podľa tohto ustanovenia voľba práva nesmie zamestnanca zbaviť ochrany, ktorú mu poskytujú kogentné ustanovenia práva, ktoré by bolo rozhodným v prípade absencie voľby práva. Je teda potrebné rozlišovať subjektívny štatút pracovnej zmluvy, tvorený právom zvoleným zmluvnými stranami a objektívny štatút pracovnej zmluvy, určený na základe hraničných určovateľov stanovených v článku 8 ods. 2 – 4 Nariadenia. Na účely naplnenia dikcie článku 8 ods. 1 Nariadenia a nájdenia úpravy výhodnejšej pre zamestnanca, je potrebné porovnať subjektívny a objektívny štatút konkrétnej individuálnej pracovnej zmluvy. Odborná literatúra sa viac menej zhoduje na tom, že toto porovnanie musí mať charakter funkčnej komparácie podľa vecných skupín

⁴¹ Porovnaj: Bělohávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 624 – 625.

⁴² Porovnaj: Štefko, M. Vysílání zaměstnanců do zahraničí. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 74 a 77.

⁴³ Ibidem, str. 74; Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2008, str. 260.

pracovnoprávných vzťahov.⁴⁴ Bolo teda odmietnuté porovnanie právnych poriadkov v celosti, ako aj porovnanie podľa individuálnych nárokov zamestnancov a to v prvom prípade z dôvodu nepraktickosti a v druhom prípade z dôvodu zabránenia kumulácii výhod.⁴⁵ Pokiaľ ide o predmet samotného porovnávania, možno sem zahrnúť právne normy, ktoré (i) majú kogentnú povahu a (ii) ich účelom je ochrana zamestnanca. Je pritom irelevantné, či ide o normy verejného alebo súkromného práva. Takéto normy pritom môžu byť lokalizované aj v normatívnych častiach kolektívnych zmlúv, a to za predpokladu, že príslušná kolektívna zmluva bola extendovaná, čiže v súlade s vnútroštátnymi pravidlami konkrétnej krajiny prehlásená za všeobecne záväznú.⁴⁶ Výsledkom uvedeného porovnania založeného na princípe výhodnosti pre zamestnanca je nájdenie *lex causae*, teda práva, ktorým sa bude právny vzťah spravovať. Opäť je tu možné štiepenie obligačného štatútu, čiže na právny vzťah možno súbežne aplikovať subjektívny, aj objektívny štatút, pokiaľ sa ukáže, že niektoré vecné skupiny pracovnoprávných vzťahov upravuje pre zamestnanca výhodnejšie subjektívny štatút a iné vecné skupiny, naopak, štatút objektívny.⁴⁷

Imperatívne normy

Významné obmedzenie zmluvnej autonómie predstavuje článok 9 Nariadenia, upravujúci aplikáciu imperatívnych noriem. Rozlišujeme pritom dva prípady: Bez ohľadu na *lex causae* je vždy možné uplatniť imperatívne normy *legis fori*, teda právneho poriadku štátu konajúceho súdu. Okrem toho je možné aplikovať aj imperatívne normy právneho poriadku krajiny, v ktorej sa realizovalo alebo malo realizovať zmluvné plnenie, avšak len za predpokladu, že tieto normy nečinia zmluvné plnenie protiprávnym. Nariadenie prináša posun oproti Dohovoru v tom, že upravuje definíciu imperatívnych noriem. Znenie Dohovoru prinášalo mnohé nejasnosti a aplikačné problémy v súvislosti s narábaním s pojmami „kogentné“ a „imperatívne“ normy. Nariadenie prináša striktné odlišenie, pričom o imperatívnych normách hovoríme v súvislosti s článkom 9, kým v článkoch 3, či 8, ide o normy kogentné. V zmysle článku 9 ods. 1 imperatívnymi normami sú také normy, ktorých dodržiavanie pokladá krajina za rozhodujúce pre ochranu svojich verejných záujmov, ako je politické, sociálne alebo hospodárske zriadenie a to až do takej miery, že trvá na ich aplikácii za každých okolností bez ohľadu na právo, ktorým sa

⁴⁴ Barancová, H. Rímsky dohovor a nové európske kolízne právo. In.: Barancová, H. et al. Pracovné právo v európskej perspektíve. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, str. 190; Štefko, M. Vysílání zaměstnanců do zahraničí. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 81 – 82.

⁴⁵ Ibidem

⁴⁶ Porovnaj: Štefko, M. Vysílání zaměstnanců do zahraničí. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 34 – 36 a 82.

⁴⁷ Barancová, H. a j. Vysílání zaměstnanců. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 64.

v súlade s Nariadením daný právny vzťah spravuje. Pri uplatňovaní imperatívnych noriem nezohráva žiadnu úlohu to, či je ich použitie pre zamestnanca výhodné alebo nie.

Hoci Nariadenie zavádza definíciu imperatívnych noriem, ani táto neposkytuje detailnú odpoveď na otázku, ktoré normy v rámci pracovného práva možno pod tento pojem subsumovať. Odpoveď musíme preto hľadať v odbornej literatúre, ktorá je v tomto smere pomerne jednotná. Varga považuje za imperatívne normy v zmysle článku 7 Dohovoru úpravu dĺžky pracovného času a doby odpočinku, dĺžku dovolenky, minimálnej mzdy, bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, pracovných podmienok žien a mladistvých a zamestnancov starajúcich sa o deti mladšie ako tri roky, rovnaké zaobchádzanie s mužmi a so ženami a zákaz diskriminácie, úpravu prepúšťania zamestnancov a požiadavku na existenciu určitých dokumentov (napr. pracovnej zmluvy).⁴⁸ Blanpain do tejto kategórie zaraďuje úpravu bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a úpravu v kolektívnych zmluvách záväzných pre zamestnávateľa.⁴⁹ Barancová medzi imperatívne normy podľa článku 9 Nariadenia zaraďuje predpisy pracovnej ochrany, pracovného času a pracovného pokoja, ochrany detí a mladistvých, ďalej predpisy o ochrane a bezpečnosti pri práci, osobitnú ochranu matiek, ochranu osôb so zdravotným postihnutím.⁵⁰ Podľa Kučeru sem patria ustanovenia upravujúce najvyššiu prípustnú dĺžku týždenného pracovného času, zákaz niektorých prác ženám a mladistvým, zákaz práce osôb do 15 rokov veku a do skončenia povinnej školskej dochádzky.⁵¹

Výhrada verejného poriadku

Posledné obmedzenie zmluvnej autonómie a teda aj slobody voľby práva predstavuje výhrada verejného poriadku, upravená v ustanovení článku 21 Nariadenia. Konajúci súd má možnosť odmietnuť aplikáciu niektoré ustanovenia *lex causae*, pokiaľ by jeho uplatnenie bolo v zjavnom rozpore s verejným poriadkom krajiny, v ktorej sa tento súd nachádza.

Určovanie rozhodného práva mimo voľby práva

Pokiaľ právny vzťah spadá do pôsobnosti Nariadenia a zmluvné strany nerealizovali voľbu práva, rozhodné právo, ktorým sa bude spravovať pracovná zmluva, sa určí na základe hraničných určovateľov stanovených

⁴⁸ Varga In: Olšovská, A., Koláčkovský, L., Oustria, Ch., Štefko, M., Varga, P. Vybrané problémy kolizného práva pracovného. AUC 2008, č. 3.

⁴⁹ Blanpain, R. European Labour Law. 10. vyd. Amsterdam: Kluwer Law International, 2006, str. 393 – 394.

⁵⁰ Barancová, H. Rímsky dohovor a nové európske kolízne právo. In.: Barancová, H. et al. Pracovné právo v európskej perspektíve. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, str. 193 – 194.

⁵¹ Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé. 7. opravené a doplnené vydání. Brno – Plzeň : Doplněk a Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, str. 236.

v článku 8 Nariadenia. Nariadenie prináša oproti Dohovoru čiastočný posun vo vymedzení kolíznych kritérií, rešpektujúc vývoj rozhodovacej činnosti Súdneho dvora EÚ.⁵²

Lex loci laboris

Základným kolíznym kritériom v zmysle ustanovenia článku 8 ods. 2 Nariadenia je miesto obvyklého výkonu práce zamestnanca. Rozhodujúce je miesto, kde zamestnanec fakticky a skutočne prácu vykonáva, bez ohľadu na miesto pôvodne zmluvne dohodnuté. Ide o miesto, v ktorom zamestnanec v prevažnej miere plní svoje povinnosti vyplývajúce z pracovnej zmluvy a v ktorom je zamestnanec začlenený do organizačnej štruktúry zamestnávateľa.⁵³

Nariadenie rozširuje definíciu kolízneho kritéria lex loci laboris v tom smere, že nemusí ísť len o miesto, v ktorom zamestnanec obvykle vykonáva prácu, ale spadá sem tiež miesto, resp. krajina, z ktorej túto prácu vykonáva. Ide o tzv. ustanovenie o letuškách⁵⁴, zavedené v reakcii na judikatúru Súdneho dvora EÚ⁵⁵. Táto nová formulácia pokrýva zamestnancov, ktorí nemajú obvyklé miesto výkonu práce v jednej krajine, ale pravidelne pracujú na území rôznych štátov.

Nariadenie v článku 8 ods. 2 výslovne stanovuje, že nejde o zmenu krajiny obvyklého miesta výkonu práce, pokiaľ zamestnanec dočasne pracuje v inej krajine. Podľa názoru právnej teórie pre dočasnosť pracovného pôsobenia zamestnanca v inej krajine nie je rozhodujúce časové rozpätie zahraničného pracovného angažmánu zamestnanca, ale vôľa zmluvných strán, ktorá musí smerovať k tomu, že zamestnanec sa má po splnení účelu dočasného pôsobenia v inej krajine opäť vrátiť do krajiny, z ktorej bol vyslaný.⁵⁶

Právo sídla prevádzky

V prípade, že rozhodné právo nie je možné určiť na základe hraničných určovateľov stanovených v článku 8 ods. 2 Nariadenia, teda ak zamestnanec nemá žiadne obvyklé miesto výkonu práce alebo ak sa toto miesto nachádza na území nepodliehajúcim štátnej suverenite, rozhodné právo pre pracovnú

⁵² C-125/92 z 13.7. 1993 vo veci Mulox IBC Ltd. vs. Hendrik Geels; C-383/95 z 9.1. 1997 vo veci Petrus Wilhelmus Rutten vs. Cross Medical Ltd.

⁵³ Barancová, H. Rímsky dohovor a nové európske kolízne právo. In.: Barancová, H. et al. Pracovné právo v európskej perspektíve. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, str. 194 – 195.

⁵⁴ Bělohlávek, A.J. Římská úmluva a Nřizení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 1244.

⁵⁵ C-37/00 z 27.2. 2002 vo veci Herbert Weber vs. Universal Ogden Services Ltd.; C-383/95 z 9.1. 1997 vo veci Petrus Wilhelmus Rutten vs. Cross Medical Ltd.

⁵⁶ Bělohlávek, A.J. Římská úmluva a Nřizení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 1248.

zmluvu sa určí aplikáciou kolízneho kritéria upraveného v odseku 3, ktorým je právo sídla prevádzky, prostredníctvom ktorej bol zamestnanec zamestnaný. Pojem prevádzkareň sa pritom vykladá extenzívne – nevyžaduje sa, aby šlo o organizačnú zložku zamestnávateľa, disponujúcu právnou subjektivitou. Rozhodujúce je, že zamestnanec je v danej prevádzke fakticky pracovne začlenený.⁵⁷

Úniková doložka⁵⁸

Nariadenie v článku 8 ods. 4 napokon stanovuje, že pokiaľ z celkovej situácie vyplýva, že zmluva má užšiu väzbu s inou krajinou ako je tá, ktorej právo sa má použiť na základe uplatnenia vyššie uvedených kolíznych kritérií, uplatní sa právny poriadok krajiny, s ktorou má zmluva užšiu väzbu. Toto ustanovenie sa označuje ako úniková doložka, nakoľko umožňuje zamedziť aplikácii štandardných postupov určovania rozhodného práva v prípadoch, kedy je zrejmé, že právny vzťah je úzko spojený s celkom iným právnym poriadkom. Účelom tohto ustanovenia je zabrániť zamestnávateľovi v umelom kreovaní právnej väzby na niektorý právny poriadok.⁵⁹ Okolnosťami, nasvedčujúcimi užšej väzbe právneho vzťahu k určitej krajine, môžu byť podľa prof. Barancovej štátna príslušnosť zmluvných strán, jazyk zmluvy, miesto uzatvorenia zmluvy, miesto výplaty mzdy alebo predmet zamestnania.⁶⁰ Varga sem zaraďuje miesto podpisu pracovnej zmluvy, jazyk používaný v pracovnej zmluve, štátnu príslušnosť zamestnanca a zamestnávateľa, menu a miesto výplaty mzdy, či trvalý pobyt zamestnanca.⁶¹

Možné problémy pri aplikácii Nariadenia a návrhy de lege ferenda

Ako vyplýva z predloženej stručnej analýzy Nariadenia, text tohto právneho inštrumentu široko narába s pojmom kogentných a imperatívnych noriem. V tejto súvislosti je nutné uvítať posun, ktorý Nariadenie prináša v porovnaní s Dohovorom, v smere jasnejšieho rozlíšenia týchto dvoch kategórií právnych noriem. O imperatívnych normách (angl. overriding mandatory provisions) hovoríme v súvislosti s článkom 9 Nariadenia, zatiaľ

⁵⁷ Barancová, H. Rímsky dohovor a nové európske kolízne právo. In.: Barancová, H. et al. Pracovné právo v európskej perspektíve. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, str. 196.

⁵⁸ Bělohlávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 1253.

⁵⁹ Zelená kniha o konverzii Rímskeho dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky z roku 1980 na komunitárny nástroj a o jeho modernizácii. KOM(2002) 654; Bělohlávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009, str. 1253.

⁶⁰ Barancová, H. a j. Vysílání zaměstnanců. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, str. 78.

⁶¹ Varga In: Olšovská, A., Koláčkovský, L., Oustria, Ch., Štefko, M., Varga, P. Vybrané problémy kolízniho práva pracovního. AUC 2008, č. 3.

čo o kogentných normách⁶² (angl. provisions that cannot be derogated from by agreement) sa Nariadenie zmiňuje v ustanoveniach článkov 3 a 8. Problematike definovania imperatívnych noriem sme sa už venovali vyššie. Pokiaľ ide o kogentné normy, európsky zákonodarca má na mysli klasické *ius cogens*, ako protiklad *ius dispositivum*, čiže normy vnútroštátneho práva, od ktorých sa účastníci právnych vzťahov nemôžu odchyliť na základe dohody. Právne predpisy upravujú vzťah kogentných a dispozitívnych noriem v zásade dvoma, resp. tromi spôsobmi: (i) uvedením taxatívneho výpočtu kogentných ustanovení, (ii) stanovením definičných znakov kogentných noriem, na základe ktorých sa v aplikačnej praxi uskutočňuje individuálne posudzovanie charakteru príslušnej právnej normy a (iii) kombinácia oboch metód. Slovenský zákonodarca zvolil v Zákonníku práce druhý spôsob, stanoviac v ustanovení §1 ods. 6 nasledovné: „v pracovnoprávných vzťahoch možno upraviť podmienky zamestnania a pracovné podmienky zamestnanca výhodnejšie ako to upravuje tento zákon alebo iný pracovnoprávny predpis, ak to tento zákon alebo iný pracovnoprávny predpis výslovne nezakazuje alebo ak z povahy ich ustanovení nevyplýva, že sa od nich nemožno odchyliť.“ Obdobným spôsobom je táto otázka riešená aj v Občianskom zákonníku.⁶³ Naopak, Obchodný zákonník zvolil metódu taxatívneho výpočtu kogentných ustanovení, avšak len vo vzťahu ku svojej tretej časti (obchodné záväzkové vzťahy).⁶⁴

V českom Zákonníku práce⁶⁵ bola zvolená hybridná metóda a navyše pomerne neprehľadná a roztrieštená právna úprava na dvoch rôznych miestach: v ustanovení § 2 ods. 1 až 3 a následne v osobitnej, XIX. hlave s názvom „ustanovení, kterými se zapracovávají předpisy Evropských společenství, a ustanovení, od kterých není možné se odchýlit“ (§363). V zmysle ustanovenia §2 ods. 1 možno práva a povinnosti v pracovnoprávných vzťahoch upraviť odchyľne od Zákonníka práce, pokiaľ to tento zákon výslovne nezakazuje alebo z povahy jeho ustanovení nevyplýva, že sa od neho nemožno odchyliť. Ide teda o obdobu slovenského §1 ods. 6. Navyše je však v ustanovení § 363 ods. 2 uvedený výpočet kogentných ustanovení, od ktorých sa nie je možné odchyliť. Literatúra kritizuje takéto riešenie najmä z toho dôvodu, že český Zákonník práce neupravuje vzťah medzi týmito dvoma ustanoveniami a z pohľadu §2 ods. 1 sa javí § 363 ods. 2 ako nadbytočný, nakoľko neobsahuje výpočet všetkých kogentných ustanovení v celom Zákonníku práce, ale zároveň ani

⁶² Nariadenie používa formuláciu: „ustanovenia, od ktorých sa nemožno odchyliť dohodou“.

⁶³ Porovnaj §2 ods. 3 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

⁶⁴ Porovnaj § 263 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

⁶⁵ Zákon č. 262/2006 Sb. V znení neskorších predpisov.

nelimituje svoju pôsobnosť len na niektoré časti Zákonníka práce.⁶⁶ Výpočet kogentných ustanovení v § 363 ods. 2 teda nemožno považovať za taxatívny, ale za exemplifikatívny.

Podľa názoru autora tohto príspevku vhodnejším prístupom je taxatívny výpočet kogentných ustanovení priamo v príslušnom právnom predpise, nakoľko poskytuje účastníkom právnych vzťahov omnoho vyšší stupeň právnej istoty ohľadne skutočného obsahu právneho vzťahu. Vo svetle aplikácie Nariadenia pôsobí definícia kogentnosti v slovenskom Zákonníku práce príliš vágne a nejednoznačne a môže spôsobovať účastníkom pracovnoprávných vzťahov v aplikačnej praxi problémy najmä pri voľbe rozhodného práva. V záujme posilnenia právnej istoty účastníkov súkromnoprávných zmluvných vzťahov, ako dôležitej zložky právneho štátu, by preto bolo vhodnejšie zakotviť v Zákonníku práce taxatívny výpočet kogentných ustanovení. Vzhľadom na subsidiárnu pôsobnosť Občianskeho zákonníka vo vzťahu k prvej časti Zákonníka práce⁶⁷ a s ohľadom na spôsob definície kogentnosti v Občianskom zákonníku je tiež možné si predstaviť použitie kombinovanej metódy, teda ponechanie súčasnej úpravy §1 ods. 6, ale už len vo vzťahu k prvej časti Zákonníka práce a v relácii k ostatným častiam zaviesť taxatívny výpočet ustanovení, od ktorých sa nie je možné odchyliť dohodou zmluvných strán.

Za inšpiráciu nepochybne stojí ustanovenie § 363 ods. 1 českého Zákonníka práce, obsahujúce výpočet ustanovení, ktorými sa zapracúvajú predpisy Európskych spoločenstiev a od ktorých sa v zmysle § 2 ods. 1 možno odchyliť len v prospech zamestnanca. Zavedenie tohto ustanovenia musíme hodnotiť pozitívne, nakoľko výrazným spôsobom uľahčuje aplikáciu článku 3 ods. 4 Nariadenia, tzv. klauzuly vnútorného trhu. Nenájdeme tu však vyslovene výpočet kogentných noriem práva EÚ v zmysle článku 3 ods. 4 Nariadenia, ustanovenie § 363 ods. 1 vymedzuje normy relatívne kogentné, umožňujúce odchylenie v prospech zamestnanca.⁶⁸ Aplikáciou §2 ods. 1 českého Zákonníka práce je možné identifikovať aj ďalšie normy, majúce charakter „plne“ kogentných, od ktorých nebude možné žiadne odchylenie, teda ani v prospech zamestnanca.⁶⁹ Napriek tomu predstavuje ustanovenie §363 ods. 1 pre aplikačnú prax významnú pomôcku pri uplatňovaní článku 3 ods. 4 Nariadenia a bolo by vhodné zakomponovať jeho obdobu aj do slovenského Zákonníka práce.

⁶⁶ Bělina, M. a kol. Zákoník práce. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2008, str. 11 – 14 a 923 – 924.

⁶⁷ Porovnaj: § 1 ods. 4 Zákona č. 311/2001 Z.z. Zákoník práce v znení neskorších predpisov.

⁶⁸ Bělina, M. a kol. Zákoník práce. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2008, str. 12.

⁶⁹ Ibidem, str. 923 – 924.

Záver

Nariadenie Rím I predstavuje v zásade konverziu Rímskeho dohovoru na nástroj práva Európskej únie. Prináša však aj sériu čiastkových zmien, zohľadňujúcich skúsenosti z aplikačnej praxe Dohovoru a tiež judikatúru Súdneho dvora EÚ. Tieto zmeny precizujú právnu úpravu, vyjasňujú terminológiu a prehlbujú ochranu zamestnancov. Pokiaľ ide o pracovnoprávne vzťahy, za najdôležitejšie úpravy možno považovať najmä vyjasnenie terminológie v súvislosti s použitím kogentných a imperatívnych noriem a zmenu v článku 3 ods. 3, kde boli imperatívne normy nahradené kogentnými. Došlo tak posilneniu ochrany zamestnancov, nakoľko pojem kogentných noriem je rozsahom širší ako normy imperatívne. Rovnako pozitívne možno hodnotiť rozšírenie vymedzenia kolízneho kritéria *lex loci laboris* o miesto, z ktorého zamestnanec vykonáva prácu. V súvislosti s nárastom významu kogentných noriem by bolo vhodné v záujme posilnenia právnej istoty účastníkov právnych vzťahov skvalitniť definíciu kogentných noriem v Zákonníku práce zavedením taxatívneho výpočtu týchto ustanovení.

Literature:

- Barancová, H. et al. Pracovné právo v európskej perspektíve. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, 374 s. ISBN 978-80-7380-241-7.
- Barancová, H. a i. Vysielanie zamestnancov. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-156-4.
- Barancová, H. Zákonník práce. Komentár. 1. vydanie. Praha : C.H. Beck, 2010, 693 s. ISBN 978-80-7400-172-7.
- Bělina, M. a kol. Zákonník práce. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2008. 1084 s. ISBN 978-80-7179-607-7.
- Bělohávek, A.J. Římská úmluva a Nřízení Řím I. Komentář. 1. vydání. - Praha : C.H. Beck, 2009, 2850 s. ISBN 978-80-7400-176-5.
- Blanpain, R. European Labour Law. 10. vyd. Amsterdam: Kluwer Law International, 2006. 852 s. ISBN 9041124543.
- Júdová, E. Nové Nariadenie ES o práve rozhodnom pre zmluvné záväzky – Rím I. In.: Justičná revue – roč. 60, 2008, č. 12, s. 1725 – 1742.

- Kučera, Z. Mezinárodní právo soukromé. 7. opravené a doplněné vydání. Brno – Plzeň : Doplněk a Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7239-231-5.
- Olšovská, A., Kolářkovský, L., Oustria, Ch., Štefko, M., Varga, P. Vybrané problémy kolizního práva pracovního. AUC 2008, č. 3.
- Pauknerová, M. Evropské mezinárodní právo soukromé. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2008. 441 s. ISBN 978-80-7400-034-8.
- Poredoš, F. – Ďuriš, M. – Lysina, P. Základy medzinárodného práva súkromného. 1. vydanie. Bratislava : VO PrF UK, 2005. ISBN 80-7160-193-4.
- Štefko, M. Vysílání zaměstnanců do zahraničí. Praha : C.H. Beck, 2009. 379 s. ISBN 978-80-7400-110-9.
- Varga, P. Prijatie nariadenia Rím I a jeho vplyv na pracovnoprávne vzťahy. In: Personálny manažment nielen pre personalistov. ISSN 1337-9437. - [Roč. 1], máj (2009), s. 184-187.
- Varga, P. Vplyv nariadenia Rím I na pracovnoprávne vzťahy. In: Príjmy a mzdy. ISSN 1335-5791. - Roč. 11, č. 3-4 (2010), s. 78-80.
- Varga, P. Vybrané problémy vysielania zamestnancov a určenie rozhodného práva. In: Vzťahy a interakcia vnútroštátneho práva, medzinárodného práva a európskeho práva z hľadiska krajín Vyšehradskej štvorky po ich vstupe do Európskej únie. Žilina : Poradca podnikateľa, spol. s.r.o., [2007]. - ISBN 978-80-88931-68-3. - CD,7 s.

Contact – email
bull@europe.com